

Zelfs kan men hier voor het eigenaardige geval komen te staan, dat straks het kerkverband beslist: wat gij, plaatselijke kerk, reeds in praktijk hebt gebracht, strijdt tegen mijn eischen en dat de plaatselijke kerk volhoudt: ik vind van niet.

Indien de autonomie van de plaatselijke kerk zóó op de spits wordt gedreven, kunnen hieruit de meest chaotische toestanden worden geboren. Dan zit de plaatselijke kerk al bij voorbaat als rechter over het kerkverband.

Dan viert het Independentisme hoogtij. Het zal goed zijn, dat der Generale Synode, geheel afgedacht van het kerkelijk vrouwenstemrecht, hierover een uitspraak wordt ontlokt.

Zou de opvatting, waarop wij kritiek oefenden, in onze kerken veld winnen, dan zou dit de ontbinding van het kerkverband beteekenen.

Caveant consules.

Herhaling.

„Vooral voert men als argument aan, dat dan het gehed vóór de predicatie een herhaling zou zijn van de schuldbelijdenis of anders een gebed zonder schuldbelijdenis”.

Zoo schreef ik een vorige week.

Ik zeide hierop niet verder te zullen ingaan, omdat dit niet in de bedoeling van mijn artikelen lag.

Nu verzocht mij echter iemand, die namens meerdere sprekers, dit argument wel even te wegen, omdat hij het in kerkelijke verslagen enkele malen tegenkwam en zelf niet wist, hierover te oordeelen.

Hoewel Deputaten mans genoeg zijn om straks zelf de zwaarte van zulke argumenten te bepalen en ik bezwaarlijk alles wat m.i. ten onrechte tegen de Rapporten wordt aangevoerd, kan bespreken, wil ik hierover, zij het kort, wel mijn meening zeggen.

En dan staat het voor mij vast, dat in elk waarachtig gebed een zondebelijdenis moet voorkomen.

De Catechismus stelt zoo juist aan een gebed, dat Gode aangenaam is en van Hem verhoord wordt, deze tweede voorwaarde: „dat wij onzen nood en ellendigheid recht en grondig kennen, opdat wij ons voor het aangezicht Zijner Majesteit verootmoedigen”.

Zoo dikwijls er in het huis des gebeds gebeden wordt, zal de gemeente zich in het zondarskleed voor God moeten stellen.

Daar verandert een afzonderlijke zondebelijdenis niets aan.

Dus herhaling?

Zeer stellig.

Maar omdat er nu reeds meermalen gebeden wordt in één kerkdienst komt die herhaling, zal het goed zijn, toch reeds voor.

Ook onze formuliergebeden treden in deze in herhaling.

Heeft nog ooit iemand zich er aan gestooten? Kunnen we soms te veel onze zonden belijden?

Deze herhaling hindert volstrekt niemand, wanneer de Dienaar telkens andere bewoordingen kiest. Hij behoeft, ja hij mag de woorden der afzonderlijke zondebelijdenis niet nogmaals letterlijk in een van zijn andere gebeden opnemen.

Dit zou van armoede getuigen. En als ons schuldgevoel maar diep genoeg gaat, zal het niet moeilijk vallen ons telkens weer anders te uiten.

Maar komt dan de zondebelijdenis in de gemeente in de gewone gebeden niet genoeg tot haar recht?

Welbeschouwd niet.

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

LXXVIII.

Op een spoedige zegepraal rekent Dr. Kuiper intusschen niet.

Eer bang zal de worsteling, hardnekkig de strijd zijn. In ons niet zeer onbekrompen vaderland went men niet licht aan een nieuw idee. En bovendien we hebben de usantie; we hebben de beursenstichtingen; we hebben de gemakelijkheid der studenten; we hebben den stroom der publieke opinie; we hebben het corps der geleerden; we hebben de gereedheid der boeken; we hebben de macht van het Staatsgeld; kortom we hebben in letterlijken zin alles tegen....

Toch zoudt Ge u vergissen, Amice, indien Ge ooit hoopt, dat gebrek aan geestelijke of aan stoffelijke gaven ons dezen heiligen strijd zou doen opgeven.

Zie, ook al konden we op eigen erve voor niet één kathedraal een man meer vinden, welnu, dan zullen de natien van rondom ons heer zonen zenden.

Al slonk het geld in kas tot op den laatste penning, dan zullen we, op de wijze als Paulus van Tarsen het deed, nochtans bestaan blijven.

En al gebakte het aan beursenovermacht en examenpressie ons de eerste jaren geheel van studenten onthloot te laten, geen nood, Amice, dan zullen we te Utrecht zelf en te Groningen en te Leiden de ziel uwer jongelingen komen zoeken, en hen, terwijl ze voor de beurzen, waarmee uw vrienden dwingen, elders studeeren, uit de verte

Laat ik één van de redenen noemen.

De afzonderlijke schuldbelijdenis staat in rechtstreeksch verband met de afkondiging van de schuldvergiffenis.

De laatste zou niet kunnen geschieden, indien de eerste niet voorafging.

En dit zal men moeten toestemmen: de afkondiging van de schuldvergiffenis wordt in de geheeden niet herhaald.

Mag daarin ook niet herhaald worden.

Omdat het gebed is een betuiging van 's menschen en die afkondiging een verzekering van Gods zijde.

Wel wordt in de prediking die verzekering gegeven.

Behoort althans te worden gegeven.

Maar door een afzonderlijke afkondiging komt ze beter uit.

De indruk wordt er te dieper door.

De troost te rijker.

Men make daarin van de herhaling der schuldbelijdenis geen bezwaar.

Ik heb weleens op één Zondag door één predikant in één kerk driemaal voor de Koningin, voor armen en zieken hooren bidden.

Dat verdient geen aanbeveling.

Maar ons bij God als zondaar aan te dienen, dat mag ons nimmer verdrieten.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Privaat of Communaal bezit.

Socialisatie of Bedrijfsorganisatie.

XVII.

Het onderzoek naar hetgeen de Schrift leert over onze verhouding tot den eigendom, en inzonderheid over de vraag van privaat- of communaal bezit, leverde het volgende resultaat. In de eerste plaats zagen wij, dat het wezen van den eigendom bestaat in het recht tot heerschappij, en de mensch als beeldrager Gods wel eigenaar is, doch niet in absoluten zin. Hij is slechts rentmeester, in afhankelijkheid van den Schepper. Ten tweede vonden wij, dat in Israël, en hier hebben wij te doen met den toestand, gelijk die door de zonde geworden is, wel privaat-bezit van grond en productiemiddelen voorkomt, maar met een sterk communistisch karakter. En ten derde bleek ons, dat in het Nieuwe Testament een beslissende uitspraak over privaat- of communaal bezit niet gevonden wordt, doch dat Christus en de apostelen den eigendom altoos bezien uit religieus-ethisch standpunt. Thans keeren wij tot ons uitgangspunt terug, en komt weer de vraag aan de orde, of op grond van de Schrift de socialisatie veroordeeld kan worden met dit argument, dat Gods Woord de onschendbaarheid van den privaat-eigendom duidelijk leert. Het antwoord op die vraag zal, na alles wat ik over de Schriftgeveens gezegd heb, niet onduidelijk zijn. M.i. is dit argument niet aan de Schrift te ontleenen, en laat Gods Woord zich in dezen zin over het bezit niet uit.

Maar zeg ons de schepingsordinantie dan niets?

Zeker, want in de schepping van den mensch naar Gods beeld moeten wij ons uitgangspunt nemen. En als wij dat doen vraagt eerst de oude quaestie, die ik vroeger reeds uitvoerig besprak, onze aandacht, nl. of het privaat-bezit er is om der zonde wil of niet. Zoals de lezers zich zullen herinneren is door Rivet, en op zijn voetspoor door Dr. Van

Es geleeraard, dat de zonde de oorzaak van het ontstaan van den eigendom is, terwijl Voetius, en in zijn lijn Prof. Geesink, beweren, dat de eigendom behoort tot „de wet der natuur”. Wie van beide hebben nu gelijk? Naar mijn beschiedene meening zijn er tegen beide ernstige bezwaren in te brengen, al komt mij het laatstgenoemde standpunt meer aannemelijk voor dan het eerste. Dat de eigendom, dat het privaat-bezit louter een gevolg zou zijn van de zonde, is een gedachte, die gelijk Prof. Geesink terecht heeft opgemerkt, in strijd is met onze menschelijke natuur, al moet hieraan terstond worden toegevoegd, dat het individuele bezit door de zonde wel is verscherpt. Doch ook de opvatting van Voetius schijnt mij te eenzijdig te zijn. Tegen deze gansche probleemstelling heb ik bezwaar, en die bezwaren zijn drieërlei.

In de eerste plaats moet ik een opmerking maken tegenover Prof. Geesink.

Deze verdedigt den privaat-eigendom met dijn argument, dat eigendom vrijheid is, en het besef van mijn en dijn, evenals dat van het ik en gij den mensch is ingeschapen. Die Vrijheidsleer heeft de mensch noodig, en hij moet het recht kennen om van een deel van het aardse goed iets het zijne te kunnen noemen. Hij moet over iets kunnen beschikken met uitsluiting van ieder ander mensch¹⁾. Doch, met alle waardeering voor deze stelling, die op zichzelf ten volle waar is, meen ik toch, dat zij de quaestie, waarom het gaat, voorbij schiet. De strijd loopt niet over de vraag, of de mensch niet iets mag hebben, wat hij het zijne kan noemen. Ik ben er zeker van, dat ieder, behalve zij, wier communisme dwaasheid is, zal toestemmen, dat zulks niet alleen wenschelijk, maar ook noodzakelijk is, en het spreekt wel vanzelf, dat de mensch behoudt en behouden moet zijn eigen kleeren en eigen gezinsleven, zijn eigen loon en eigen levensonderhoud, zelfs zijn eigen huis, al huurt hij het ook, en zijn eigen milieu etc. Wie daaraan wil tornen doet tekort aan het echt-menschelijke, wat ons toekomt. Maar een gansch andere vraag is, of uit die grondgedachte voortvloeit, dat nu ook het privaat-bezit van grond en productiemiddelen, in den meest algemeenen zin, onschendbaar is, en de menschelijke natuur eischt, dat deze privaat-eigendom niet opgeheven wordt. Zoo ja, dan komen velen, zelfs de meesten, die in dezen zin geen privaat-bezit kennen, schromelijk tekort, en geniet het meeren-deel der beeldragers Gods geen of althans te weinig vrijheid. De redeneering, die uitgaat van het ingeschapen besef van mijn en dijn is op zichzelf kostelijk en schoon, maar biedt voor de vraag, die ons bezig houdt geen oplossing.

Een tweede bezwaar is het volgende.

M.i. gaan beide theorieën, en die van Rivet en die van Voetius, uit van een tegenstelling, die niet mag aanvaard worden. Ik wees daarop reeds vroeger (art. IX), naar aanleiding van het gesprokene door Dr. J. van Andel op het eerste christelijk-social congres, en die tegenstelling is het contrast tusschen privaat en gemeenschappelijk. Beide opvattingen stellen de quaestie eigenlijk zoo: wat is de oorspronkelijke toestand geweest: gemeenschappelijk of individueel, en die probleemstelling is het scherpst toegespitst in de beschouwing, dat het privaat-bezit er is om der zonde wil. Deze meening wij dus van den privaat-eigendom in den staat der rechtvaardigheid niet weten, en laat ook

¹⁾ Van 's Heeren ordinantie II, bladz. 270.

Zo hebben hem mij van het harte gescheurd
Met al hun twijfelen en vragen.
Mijn jongen, dien ik 't eerst zoo lief heb gehad
En onder het hart heb gedragen.

Dit versje drukte uit wat veler hart vervulde in dagen, toen zoovele jonge menschen het geloof prijs gaven, waarin zij door hun ouders waren onderwezen. Zie: Stemmen voor Waarheid en Vrede, 1865, blz. 548, en Bronsveld. Souvenirs, blz. 50.

Dr. Bronsveld heeft geenerlei antwoord op „Strikt genomen” gegeven. En dat was, naar zijn eigen getuigenis, ook niet van hem te wachten. Maar het heeft hem zijn wetenschappelijke naam gekost. Want Kuiper's apologie heeft het goed recht der Vereniging voor H. O. tot Universiteitsstichting zóó schitterend en overtuigend gehandhaafd, dat er op dit punt althans nooit meer een aanval is gewaagd. De strijd hierover was met „Strikt genomen” beslist. Allen, die er zich over uittiepen, vrienden zoowel als vijanden, gaven daarvan duidelijk en eenstemmig getuigenis.

De redactie van het Wageningsche Weekblad schreef:

We hadden niet noodig met de buitengewone gaven van Dr. K. als historicus bekend gemaakt te worden. Niemand kan hem als geleerde hooger waardeeren dan wij doen. Maar toch, neen, toen we in „Strikt genomen” het Streng-wetenschappelijk gelezen hadden — van blz. 47 tot 126 — waren we over zulk een macht van kennis en wetenschap meer verbaasd dan ooit, en we vroegen: hoe is het ter wereld voor een menschenkind

straks het j...
dringen. De
van uit di
ik heb gep
zij ons ge
aan de ha
bewijzen. I
nemen in l
te doen me
geworden i
scheppin
beeld. Da
eigendom. I
dat de Schr
in het nau
de gelijken
ken naar
lijkenis.
ben.... le
1:26). De l
eigendom, v
nauwste v
voert De m
is, wordt te
gelijkenis d
In het be
Dat hebba
Hon leer
opvatting v
Zoo moet
wij dan in
stelling van
lijkheid en
aad? Allerm
in God Ze
harmonie
meenscha
drie person
luid der Sch
derscheiden
soncele num
in Hem is d
Wezen. God
Vader, den
harmonie sp
het beeld va
En die har
sociale houd
stemming, di
in de genat
die harmonie
sterwonder?
allen, en
ligen Geest
deelde tonge
op ieders ho
zonderlijke F

Welnu, in
van onze bes
Wanneer
Gods beeld
dom vinden,
is, of privaat
duidelijk, dat
besloten ligge
gekend hebbe
schappelijk b
de harmonie
staat der hee
vidneel-eigen
nen spreken.

Wanneer
Gods beeld
dom vinden,
is, of privaat
duidelijk, dat
besloten ligge
gekend hebbe
schappelijk b
de harmonie
staat der hee
vidneel-eigen
nen spreken.

Zie artikel
mogelijk a
midden van
die voor
den zijn c
mogelijk d
handeling
te maken
eendoordee
den palm
kennen. W
er tegen
nog een a
zou kunne

En hij de o
Jhr Elout va
van polemiek
rische toets
nieuwe recht
naat, rectora
lijken zin.

Achter „St
lagen geplaat
I De vro
of „Heer”.

Dr. Bronsv
meer zagen d
het een plu
heid mee wo
Kuiper dan r
brouwer, ook
loovaren. Z
Enschede, had
en merkte in
op, dat voor

zaak van het
Voetius,
beweren, dat
natuur. Wie
in beschieden
ge bezwaren
uitgenoemde
n het eerste
dit louter een
en gedachte,
heeft opge-
elijke natuur,
gevoerd, dat
wel is van
Voetius
en deze gan-
r, en die be-

erking maken

lom met dit
en het besef
het ik en
Vrijheidsleer
het recht
ardsche goed
lij moet over
ng van ieder
deering voor
olle waar is,
rom het gaat
ter de vraag,
wat hij het
m, dat ieder,
heid is, zal
schelijk, maar
wel vanzelf,
m moet zijn
in eigen loon
eigen huis,
milieu etc.
an het echt-
een gansch
lachte voort-
van grond
meest alge-
menselijke
lom niet op-
velen, zelfs
privaat-bezit
het meeron-
f althans te
uitgaat van
dijn is op
deft voor de
ng.

ide.
van River
tegenstelling.
wees daarop
ling van het
op het eerste
instelling is
nchapelijk
eigenlijk zoo:
geweest: ge-
le probleem-
de beschou-
er zoude wil
tat-eigendom
en laat ook

escheurd
a.
heb gehad

vervulde in
t geloof prijs
zaren onder-
rheid en
ouvenirs

d op „Strikt
r zijn eigen
chten. Maar
naam gekost
d recht der
teitsstichting
naafd, dat er
anval is ge-
Strikt geno-
lieten, vrien-
an duidelijk

he Waek-
buitengewone
end gemaakt
leerde hooger
een, toen we
tenschap
17 tot 126 —
n kennis en
we vroegen
nensch-kind

straks het private voor het gemeenschappelijke ver-
dwylen. Doch, staat de quæstie zoo? Mogen wij
van uit dit standpunt de dingen beschouwen?
Ik heb gepoogd uit de Schrift aan te toonen, dat
zij ons geen enkelen grond voor dit standpunt
aan de hand geeft, en ik wil dit nu ook nader
bewijzen. Daartoe moeten wij ons uitgangspunt niet
nemen in Israëls wetgeving, want hier hebben wij
te doen met den toestand, zooals hij door de zonde
geworden is, maar wij zullen teruggaan tot de
schepping van den mensch naar Gods
beeld. Daarin ligt immers de grond voor den
eigendom. Laat ik nog eens er op mogen wijzen,
dat de Schrift het eerst van den eigendom spreekt
in het nauwste verband met onze formeering naar
de gelijkenis Gods. Laat ons menschen ma-
ken naar Ons beeld en naar Onze ge-
lijkenis, en dat zij heerschappij heb-
ben... lezen wij in het scheppingsverhaal (Gen.
1:26). De heerschappij, dat is het wezen van den
eigendom, staat dus met het beeld Gods in het
nauwste verband. Zij vloeit daaruit onmiddellijk
voort. De mensch, die de beelddrager des Eeuwigen
is, wordt tot eigenaar gesteld, om ook daarin de
gelijkenis des Scheppers te vertoonen.

In het beeld Gods ligt het uitgangspunt.
Dat hebben de roomschen goed begrepen.

Hun leer van den eigendom wordt door hun
opvatting van het beeld Gods beheerscht.

Zoo moet het ook bij ons zijn, en wat zien
wij dan in het beeld Gods? Is daarin de tegen-
stelling van privaat of communaal; van persoon-
lijkheid en gemeenschap; van individueel en soci-
aal? Allermint, want, en hierop komt het aan,
in God Zelf is de goddelijke, volkomen
harmonie van persoonlijkheid en ge-
meenschap. In Hem is het individueele in de
drie personen van het goddelijk wezen, die naar
luid der Schrift, en voorzover wij menschen on-
derscheiden kunnen, onderscheiden zijn in per-
soneele namen, werken, eigenschappen en eer, en
in Hem is de gemeenschap van het esne, goddelijk
Wezen. God is één, en toch aanbidden wij den
Vader, den Zoon en den Heiligen Geest, en die
harmonie spiegelt zich af in den mensch, die naar
het beeld van den drieëenigen God geschapen wordt.
En die harmonie tusschen het persoonlijke en
sociale houdt God dan ook altoos vast. Die samen-
stemming, die de zonde verstoort, wordt door Hem
in de genade weer hersteld. Want spreekt van
die harmonie niet in duidelijke klanken het Pink-
sterwonder? Het eene Pinkstervuur daalt op
allen, en allen worden vervuld met den Hei-
ligen Geest, maar dat vuur splitst zich in ver-
deelde tongen, die glansen boven een tegelijk, en
op ieders hoofd, dat is het individueele, is een af-
zonderlijke Pinkstervlam.

Wetnu, in die harmonie ligt de grondgedachte
van onze beschouwing.

Wanneer wij uitgaan van de schepping naar
Gods beeld en dat beeld Gods ook in den eigen-
dom vinden, is het dus niet de vraag, wat het
is, of privaat of communaal, maar wordt het ons
duidelijk, dat beide in de gelijkenis des Scheppers
besloten liggen. De staat der rechtheid zou dus niet
gekend hebben uitsluitend privaat of louter gemeen-
schappelijk bezit, maar beide, of liever de eenheid,
de harmonie van beide. En zoo zal ook in den
staat der heerlijkheid niet gevonden worden indi-
vidueel eigendom, wanneer we zoo tenminste kun-
nen spreken, met uitsluiting van het gemeenschap-

¹⁾ Zie artikel VII.

mogelijk in zulk een kort tijdsbestek, en dat te
midden van velerlei bezigheden en besommeringen,
die voor bijna ieder ander meer dan genoeg zou-
den zijn om er onder te bezwijken, — hoe is het
mogelijk dan nog bovendien zoo'n doorwrochte ver-
handeling te schrijven, zulk een bronnenstudie door
te maken? En al zijn we tot het vellen van een
eindoordeel onbevoegd, toch zouden we geneigd zijn
den palm der overwinning aan Dr. Kuypers toe te
kennen. We kunnen 't ons haast niet denken, dat
er tegen dit heiliger, machtiger dan het eerste,
nog een ander heiliger, machtiger dan het eerste,
zou kunnen aangewend worden.

En bij de opening der Vrije Universiteit getuigde
Hr. Elout van Soeterwoude van dit meesterstuk
van polemie, dat deze staatsrechtelijke en histo-
rische toetsing den schrijver, bij de oude rechten,
nieuwe rechten toevoegde op doctoraat, profess-
taat, rectoraat en op waardeering van zijn broeder-
lijken zin.

Achter „Strikt Genomen“ zijn nog drie Bij-
lagen geplaatst:

I. De vroomheid der taal. Over „Heere“
of „Heer“.

Dr. Bronsveld kende menschen, die in Heere iets
meer zagen dan in Heer. Sommigen meenden, dat
het een pluralis is, en dat er dus de Drieën-
heid mee wordt gehuldigd. En hij vroeg, of Dr.
Kuypers dan nooit menschen ontmoet had, die een
heer, zoodra hij „Heer“ zegt tot God, gaan wan-
trouwen. Ook Ds J. Graansma, Chr. Ger. Predt te
Enschede, had met zulke menschen kennis gemaakt,
merkte in De Bazuin van 12 Maart 1880
op, dat voor vele minder ontwikkelden, onder de

pelijke, of omgekeerd, maar de wonder hemelsche
samenwerking tusschen die beide, gelijk de maat-
schappij van het nieuwe Jeruzalem in elk opzicht
de volkomen harmonie tusschen persoonlijkheid en
gemeenschap zal kennen. Daarom is naar mijn vaste
overtuiging uit de geschiedenis der schepping niet
deze conclusie te trekken, dat b.v. socialisatie on-
geoorloofd is, omdat God niet den communalen
maar den privaat-eigendom gewild heeft. De Schep-
per heeft beide gewild. Hij heeft de harmonie tus-
schen beide gewild, gelijk ook in Israëls wetgeving,
wat ook Dr. van Es erkent, telkens die harmonie
naar voren treedt. En wat den toestand na den
zondeval aangaat, zeker dan wijzen zich de ver-
houdingen. Dan krijgt het privaat-bezit scherper
vormen, en is de gemeenschaps-eigendom moeilijk
te realiseren, doch alleen omdat in ons hart de
zonde en de hebzucht woont, maar dit is een ge-
volg van de zonde. Zij maakt de verwerkelijking
der communale gedachte onmogelijk, en is dit
niet een der hoofdbezwaren, die tegen
de leer der socialisatie door ons wordt
ingebracht?

Ik hoop hierop nog nader terug te komen.
Alleen nog een opmerking.

Zooeven sprak ik van drie bezwaren, en ik
noemde er tot nu toe slechts twee. Het derde
bewaarde ik voor 't laatst, en dat is dit, dat m. i.
in de beschouwing van den eigendom, en vooral
in de strenge verdediging van het privaat-bezit,
de argumentatie te veel is gebaseerd op enkele
losse uitspraken der Heilige Schrift. En dan wor-
den we als vanzelf eenzijdig. Het gaat om de
grote Schriftgedachte, en om de hoofdlijnen, die
in Gods openbaring gegeven zijn, en alleen als
we die vinden kunnen we ons pad veilig bewan-
delen. Mijn doel was niet anders dan een enkele
dier lijnen te belichten, en ik hoop, dat mij dit
gelukt is.

K. D.

WIJSBEGEERTE.

In de school der wijsbegeerte.

XXIX.

Kant als zedeleeraar.

De Koningsberger kluzenaar is dus de schepper
van de ken-kritiek, het vak, dat sindsdien in het
centrum van de moderne wijsbegeerte staat.

Natuurlijk heeft het nageslacht de kritiek van
Kant niet kritiek-loos aanvaard. Al heel vroeg zijn
de duellanten gekomen, die tegen den reus in het
krijt traden. Trendelenburg, Zeller, Ed. von Hart-
mann, — om slechts enkele namen te noemen, —
hebben zich „aangejord“ om te bewijzen, dat Kant
in ieder geval niet het bewijs heeft geleverd,
dat de buitenwereld niet aan onze voorstelling
beantwoordt. Ze hebben duidelijk zoeken te maken
dat het een noodeloze ontlediging is van ons
denk-bezit, ons denkend ik te isoleren van, ja
te stellen tegenover, de buitenwereld; dat er veeleer
alles vóór spreekt om aan te nemen, dat de voor-
stellingen, die ons verstand, in de beschouwing
van de wereld, vormt, één natuurgeheel met die
wereld uitmaken, en uit de objectieve werkelijk-
heid van deze natuuroorde ontspringen.

Het behoefte nauwlijks gezegd, dat wij, christenen,
ons allermint door de negatieve Kantiaansche
kritiek bevreemdigd gevoelen, en onze wereldbeschou-
wing, die in eerste en voornaamste instantie op de
Schrift berust, ons noopt om de realiteit der wereld
aan te nemen, gelijk ons verstand genoodzaakt

grammatica-een theologische kwestie school.

Dr. Kuypers antwoordt nu aan Dr. Bronsveld:

Liever hoort ons Gereformeerde volk: Heere. Om-
dat het eerbiediger klinkt. Omdat hun beste Bijbel
het zoo steeds zeide. Omdat ze oordeelen, dat men
van den hoogen, heiligen God nooit met te dipen
eerbied spreken kan.

Maar als er, al ware het ook in het eenvoud-
digste dorpje, een wysneuzig betweter opstond,
die zeggen ging: „Omdat die man Heere zegt, is
hij Gereformerd!“ of ook: „Omdat die man bij
Heer blijft, deugt ie niet!“ geloof me vrij, dat dan
de vrome kinderen Gods zulk een ijdelprater wat
terdege op zijn ongeestelijke plaats zouden zetten,
en hem desnoods uit de boeken der beste schrijvers
zouden aantoonen, dat een echt Gereformeerde,
zooals De Moor het uitdrukt (B. de Moor, Comm.
op 1. Marc. I. 549), al dat afgoderij drijven
zelfs met een goddelijken naam verfoeit.

De geschiedenis heeft belazn bewezen, dat Dr.
Kuypers hier over het Gereformeerde volk wel wat
al te optimistisch dacht.

Zelfs nu nog zijn er ultra's, die, plus royaliste
que le roi, het een predikant kwalijk nemen wanneer
hij, niet den Verbondsgod, maar den persoon van
Jezus bedoelende, spreekt van Heer. Dit spreken
van Heer te wraken, is inderdaad Kuypersiaans-
scher dan Kuypers zelf deed. Want deze wilde, als
het er op aankwam om in praegnanten zin Jezus
als „heer en meester“ te huldigen, b.v. in de be-
lijdenis van Thomas, geschreven zien: „Mijn Heer
en mijn God“. En zoo spreekt hij ook in „Strikt
Genomen“, blz. 138 „van Christus onzen Heer“.

is deze werkelijkheid te denken, omdat God
den mensch in de wereld en de wereld voor
den mensch geschapen heeft; deze twee, als hij
elkander passende grootheden (mikrokosmos =
kleine wereld, en makrokosmos = groote wereld)
heeft samengevoegd.

Maar deze kritiek op de kritiek van Kant neemt
niet weg de waarde van het feit, dat hij de filosofie
in een hooger stadium van ontwikkeling, van be-
zinning en mondigheid, heeft geleid. De verdienste
van Kant is en blijft, dat hij de werkzame aandacht
der waarheidszoekers gevestigd heeft op den onder-
bouw, zonder welker deugdelijkheid de opbouw
waardeloos is, en voorts, dat hijzelf een proeve
van oplossing heeft gegeven, die de navolgende
geslachten dwingt met zijn denkwerk rekening
te houden.

••

Verwarmend en verheffend is de aanvaan-
lijke kennismaking met Kant's wijsbegeerte ge-
wisselijk niet! De kritiek op de „bloote rede“ werkt
eerst als een koud stortbad. De onderzoeker krijgt
een gevoel, of hij in een grafkelder verzeld ge-
maakt is! Hoe, — zoo vraagt hij — heb ik mij
nu altijd vergist in het vertrouwen op mijn ver-
stand, en ben ik gedoemd om altijd rond te loopen
met een denkapparaat in mijn hoofd, dat mij ont-
rent de werkelijkheid der wereld om mij heen be-
driegt, althans de mogelijkheid uitsluit om ooit
die wereld, zooals ze op zichzelf bestaat, te leeren
kennen?

Niet waar, deze ontdekking heeft iets ijels,
— ze verwoest iets moois en liefs in ons, dat
we dusver als een onvervreembaren schat hadden
meegedragen en gekoesterd?

Het moet erkend: de baanbreker, Kant, is een
afbreker, en in zekeren zin ook een inbreker ge-
weest, wiens werk (méér dan hijzelf ooit had ver-
moed) aan het modernisme materiaal heeft ge-
leverd om alle positieve waarheid te bestrijden.

Kant's bedoeling is het nooit geweest de
grondwaarheden van de christelijke religie met zijn
wijsbegeerte aan te tasten. Eer het tegendeel. Door
de stelling te poneeren, dat met het pure ver-
stand nimmer het bestaan van God kan worden
bewezen, heeft hij tegelijk willen constateeren, dat
ook het tegenovergestelde onmogelijk is, en dus
nimmer met het verstand bewezen kan worden,
dat God er niet is. Kant heeft, op grond van
zijn kritiek op de zuivere rede, aan de wetenschap
de macht en de bevoegdheid ontnomen, de theo-
logie te bestrijden.

Doch, gelijk gezegd, de tegenstanders van het
positieve christendom hebben de kritiek van Kant
terdege geëxploiteerd om er kwaad mee te stichten.

En Kant is aan dit verwoestingswerk niet on-
schuld.

Zijn ken-kritiek is te negatief, te slopend.

Maar, gelukkig, is de slooper ook een bouw-
er geweest, en wat hij met de kritiek op de zuivere
rede heeft afgebroken, heeft hij gepoogd met de
kritiek op de praktische rede te herstellen.

••

Onder de praktische rede verstaat de wijsgeer
den zedelijken wil van den mensch, maar — en
dit is karakteristiek voor zijn rationalistischen aan-
leg — dit zedelijk vermogen beschouwt hij niet,
gelijk de gewone (en o.i. normale) opvatting is,
als een eigensoortig, en van het verstand onder-
schieden, vermogen der menschenlijke ziel. Hij noemt
dozen zedelijken wil een vermogen van de rede;
de rede, van een afzonderlijke, dat is van haar
praktische, zijde beschouwd.

Zie verder over deze kwestie: Geraf. Theol.
Tijdschrift, XIII, blz. 257, en Utrechtsche
Kerkbode, 27 Mei en 3 Juni 1922. Ook: Gis-
pen, Eenige Brieven, blz. 62 en 85.

II. Protest tegen reconstructie der
historie (door Dr. Ph. J. Hoedemaker). Dit is
een overdruk van Heraut-artikelen, geschreven
ter aanvulling van het kroniekmatig overzicht, door
Dr. Bronsveld van de wordingsgeschiedenis der Vrije
Universiteit gegeven. Dr. Hoedemaker bewijst hier
met de stukken, dat de idee der Vrije Universiteit
in Nederland een geschiedenis heeft, die althans
tot het indienen van de Wet op het Hooger Onder-
wijs teruggaat.

III. De Theologische Faculteit en de
Kerk. In de derde bijlage eindelijk, een overdruk
uit De Heraut van 27 Juni en 4 Juli 1880, wordt
de uiterst gewichtige kwestie besproken, in welke
verhouding een theologische faculteit behoort te
staan tot de Kerk van Christus.

Deze kwestie was vooral van Christelijk Gerefor-
meerde zijde aan de orde gesteld door het ant-
woord, dat eenige Chr. Ger. predikanten uit de
classis Amsterdam gegeven hadden op de bekende
circulaire van 5 December 1878. Aan de Gere-
formeerden in den lande (Zie De Heraut,
nr. 53, en De Vrije Kerk, 1879, blz. 177-185)
en door de brochures: Heb de waarheid en
den vrede lief. Open Brief aan Dr. A. Kuypers,
door L. Lindeboom, en: Een zestal Bezwaren
tegen den grondslag der Vrije Univer-
siteit, door H. Bouker.